

سنجش کیفیت محیط شهری با استفاده از روش چند معیاره (مورد محله پونک شهر قزوین)

دکتر اسماعیل نصیری

استادیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه پیام نور

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۶/۲۹

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۲/۲۳

چکیده

هدف این پژوهش بررسی متغیرهای مؤثر بر رضایت مندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی در محله پونک شهر قزوین است. بر این اساس با توجه به مطالعه ادبیات نظری مربوط به کیفیت محیط، چارچوب مفهومی متشکل از عوامل پانزده گانه، مورد تحلیل قرار گرفته است. نوع پژوهش، از نظر هدف کاربردی و توسعه ای، از لحاظ روش انجام تحقیق، توصیفی- تحلیلی می باشد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن فرضیه حداکثر ناهمگنی، برای محدوده مورد نظر ۱۲۰ نفر محاسبه شد. نتایج نشان می دهد که بین متغیر جنس با میزان رضایت از، وضعیت آلودگی، امنیت اجتماعی موجود در محله، سرزندگی ساخت محیط و نظم حاکم بر کالبد رابطه معناداری دارد. در محدوده مورد مطالعه بین دو متغیر میزان تحصیلات و رضایت اقتصادی با میزان رضایت مندی از کیفیت محیط زندگی رابطه مستقیم وجود دارد. و با توجه به وسعت محله، علت این موضوع را می توان تفاوت های فردی وابسته به صفات اجتماعی- اقتصادی بررسی کرد. از این رو باید افزود که متغیر سطح تحصیلات و میزان رضایت اقتصادی در ادراک کیفی از محیط در محله پونک قزوین تأثیرگذار است.

کلید واژه ها: کیفیت محیط زندگی، رضایت مندی، متغیرهای فردی، محله پونک، شهر قزوین

مقدمه و طرح مسله

امروزه کیفیت زندگی شهری به عنوان کلیدی ترین مفهوم در برنامه ریزی شهری است. این مفهوم به معنی دخالت دادن شاخص های اجتماعی و کیفی در اهداف توسعه و عمران شهری و منطقه ای است. به کارگیری این مفهوم در واقع واکنشی است در برابر توسعه یک بعدی اقتصادی در سطح ملی و توسعه صرفاً کالبدی در مقیاس شهری و تلاشی است در جهت دستیابی به معیارهای جامع تر و چند بعدی در عرصه برنامه ریزی. (بیگدلی، ۱۳۸۵: ۳۹)

مفاهیم زیست پذیری کیفیت زندگی و کیفیت زندگی شهری که واحد اساسی پایداری شهری هستند در میان اولویت در برنامه‌ریزی شهری مهمترین عامل رقابت در شهرها امروز به نظر می‌رسند (senlier, et al, 2009: 214). ویژگی مفهوم کیفیت زندگی میتواند شامل تمام کیفیات جامعه شناختی شود و درچتر کیفیت زندگی قرار گیرند. اما وجه مهم این مفهوم آن است که معمولاً برای بررسی عملکرد و نتایج سیاستها و برنامه‌ها مورد استفاده قرار گیرند (نوغانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۱۴). تلاش‌های متعدد در چند سال گذشته برای ارزیابی و کنترل تاثیر بسیاری از گرایش‌های مدرن روز شهری و برای اندازه‌گیری پیشرفت‌های بدست آمده از نظر کیفیت زندگی در شهرها با راه اندازی سیستمهای شاخص پس از به وجود آمدن و ابتکار به سوی محلات خودرو در انجمن‌های مدنی، حتی اتحادیه اروپا ظاهر شده است (martin et al, 2010: 2). (جاجرمی، کلکته، ۱۳۸۵: ۶)

کیفیت زندگی به نیروهای برون زاد، مصمم با توجه به یک فرد یا یک گروه اجتماعی، نیروهایی مانند تکنولوژی تولید، زیر ساخت‌ها، روابط با گروه‌های دیگر یا کشور نهادهای جامعه، محیط زیست طبیعی و نیز عوامل درونزاد از جمله تعامل در جامعه و ارزشهای یک فرد یا جامعه وابسته می‌شود (Das, 2008: 298). مفهوم کیفیت زندگی یک فرایند پیچیده است. بدون شک توجه سیاستگذاران را به خود جذب کرده است. اما فقدان مفهوم روشن است که مانعی برای پیاده سازی آن در فرایند تصمیم گیری شده است. (Das, 2008: 298)

کیفیت زندگی ساکنین چند بعدی می‌باشد و عناصر مختلفی را در بر می‌گیرد و در کنش متقابل با محیط زندگی قرار دارد (Ahu, 2005: 32). بنابراین توسعه همزمان ایده‌های کیفیت محیط و شاخص‌های آن، یک فعالیت هدفمند است (Brown, 2003: ۸۶)، زیرا بسیاری از ناهنجاری‌های رفتاری در جوامع شهری، ضمن داشتن ریشه‌های تاریخی، فرهنگی و اقتصادی در کیفیت فضاهای سکونتی و کاری آنان نهفته است. نگرانی درباره کیفیت زندگی مدرن از خصوصیات جامعه معاصر است (Pacione, 2003: 19) که می‌تواند تابعی از کیفیت محیط باشد. همچنین تنزل در کیفیت محیط شهری می‌تواند نتیجه بعضی فعالیت‌های اقتصادی باشد. زمانی که جمعیت شهری افزایش می‌یابد افزایش فعالیت‌ها از محدوده‌های قابل تحمل در مناطق شهری تجاوز می‌کند (Majumder et al, 2007: 2) که به ناچار با تخریب محیط شهری همراه است. لذا کنترل تغییرات محیط‌های کوچک شهری هماهنگ با رشد روز افزون آنها باعث خواهد شد تا اینکه در طی زمان مشکلاتی را که ممکن است در روند رشد اجتماعی شهر قرار گیرد، مرتفع سازد. محلات شهری قزوین نیز از این قاعده مستثنی نیست بطوریکه این شهر در دهه‌های گذشته رشد سریع جمعیت را تجربه کرده است. و در سال ۱۳۴۵ با ۱۰۷۶۵ نفر جمعیت جزء مکان‌هایی بوده است که با توجه به جمعیت پایین نام شهر به خود گرفت و جزء نقاط شهری به شمار می‌رود که دلیل عمده آن تقسیمات سیاسی است. در سال ۱۳۸۵ با جمعیتی معادل ۲۲۳۴۷۸ نفر به سرعت جمعیت خود را به ۳۲۴۸۱۵ نفر درصدی در سال ۱۳۹۰ رساند. (مسکن و شهرسازی، ۱۳۸۸: ۵۰) بدیهی است این افزایش سریع با توسعه بی‌رویه فضاهای کالبدی روبرو شده و علاوه بر گسترش ناموزون شهر باعث کاهش سطح کیفیت زندگی شهروندان خواهد شد. توزیع تسهیلات و خدمات و کیفیت آنها بطور تفکیک ناپذیر با رفاه اجتماعی پیوند دارد. به بیان دیگر حتی زیباترین مکان‌ها و بهترین آنها از لحاظ موقعیت دسترسی و زندگی اگر با فقدان یا ضعف دسترسی به منافع و امکانات مواجهه باشد، نمی‌تواند برای رفاه ساکنان لذتبخش و مفید باشد. (طیبیان، فریادی، ۱۳۸۴: ۱۲۴)

رویکردهای نظری و پیشینه تحقیق

کیفیت زندگی به معنای واقعی آن نمیتواند مستقل از مناسبات روابط و پیوندهای مشترک اجتماعی و وابستگی متقابل در زمینه عدالت توزیعی که امنیت شخصی و اقتصادی حمایت شهروندی و حقوق انسانی تنظیم می‌کند مفهوم سازی شود. (غفاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۲) همچنین کیفیت زندگی میتواند به عنوان رابطه بین ادراکات فردی و احساسات فردی با تجربه‌های آنها در درون فضایی که در آن زندگی می‌کنند تعریف شود. (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۸)

تعریف جغرافیایی کیفیت زندگی شامل مفهوم رفاه فردی است اما تمرکز بیشتر در مکان‌های زندگی افراد است. (Young, 2008: 1) تعریف جغرافیایی شامل هر دو اقدام عینی و ذهنی از شرایط اجتماعی و زیست محیطی را در یک محل و چگونگی این شرایط مردم زندگی می‌کنند به عنوان کیفیت منحصر به فرد زندگی وجود دارد. (Apparicio et al, 2008: 357) جغرافیدانان همواره هدف غایی از مطالعات جغرافیایی را ارتقاء کیفیت زندگی انسان عنوان کرده‌اند. تمامی مطالعات کیفیت زندگی تحت دو سرفصل شاخص‌های عینی و ذهنی صورت می‌گیرند، بنابراین یکی از مشخصات اصلی و بنیادی کیفیت زندگی، چند بعدی بودن آن است (Allen, Vogt and Cordes, 2002: 14). شاخص‌های عینی، محیط زندگی و کار را تشریح می‌کنند، به طور کل شاخص‌های ذهنی برای اندازه‌گیری رفاه شخصی مورد استفاده قرار می‌گیرد و شاخص‌های عینی برای مقایسه روستاها و مکان‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند. (بحرینی و طیبیان، ۱۳۷۷: ۴۵) با توجه به شاخص‌های ذهنی، رفاه شخصی بر اساس رضایتمندی هدف می‌باشد، در حالی که شاخص‌های عینی، کیفیت زندگی را با توجه به قابلیت زندگی بودن آن نشان می‌دهد (Levent, 2006: 4). شاخص‌های ذهنی برای اهداف برنامه‌ریزی و سیاستگذاری نسبت به شاخص‌های عینی ارجح تر است، زیرا این شاخص‌ها بازخوردهای ارزشمندی را برای برنامه‌ریزان و سیاستگذاران فراهم می‌کنند (Das, 2008: 298).

برخی از صاحب نظران اجتماعی بر این باورند که کیفیت محیط می‌تواند به عنوان یک عامل تأثیرگذار بر روی کیفیت زندگی باشد، زیرا لانسینگ و مارانز^۱ (۱۹۶۹) بر این باورند که محیطی با کیفیت بالا، حس آسایش و رضایتمندی را از طریق ویژگی‌های که ممکن است فیزیکی، اجتماعی یا نمادین باشد به جمعیت خود القا می‌کند و در نتیجه کیفیت زندگی را ارتقاء می‌دهد (مطلبی، ۱۳۸۰: ۵۶). در مقابل این نظر برخی دیگر کیفیت زندگی را مفهومی کیفی می‌دانند که تنها از محیط منشعب نمی‌شود بلکه یک عمل رفتار محور بین خصوصیات محیطی و خصوصیات فردی است (Pacione, 1990)، زیرا ادراک فردی در مورد موقعیت شخصی در مباحث فرهنگی، می‌تواند بر روی کیفیت زندگی افراد مؤثر باشد (WHO-QOL Group, 1993). مجموعه عواملی که برای سنجش کیفیت محیط مدنظر قرار می‌گیرند روی هم رفته نیمرخ کیفیت محیطی را به وجود می‌آورند. نیمرخ یک نمای سریع و آسان از شرایط محیط بر حسب عوامل محیطی مرتبط است (Van Poll, 1997: 5) و بستر را برای شروع برنامه‌ریزی و تدوین استراتژی‌های مورد مطالعه به دست می‌دهد.

¹ Lansing and Marans

تحقیقات مربوط به شاخص‌های کیفیت محیط شهری توسط محققان مختلفی مورد ارزیابی قرار گرفته است ذیل آورده شده است

جدول ۱ مؤلفه‌های کیفیت محیط

مؤلفه های کیفیت محیط	محقق
ملحوظ داشتن فعالیت های مناسب پیش از توج به نظم بصری محیط؛ استفاده از کاربری مختلط چه به لحاظ نوع استفاده و چه از نظر حضور ابنیه با سن های مختلف در یک ناحیه؛ توجه به عنصر خیابان؛ نفوذپذیر بودن بافت که به مفهوم پیشنهاد اختلاط اجتماعی؛ و انعطاف پذیر بودن فضاها.	جین جیکوبز ۱۹۶۱
صدا، نور، دود، گرد و غبار، میکرو اقلیم، خلوت، فعالیت های ارزشمند و محیط ها، شناسایی محلی، تعامل اجتماعی.	اپلیارد و اوکاموتو ۱۹۶۸
باز بودن، راحتی، جذابیت، نگهداری، صدا و ارتباط آنها با ساکنان محله شان.	لانسینگ و مارانس ۱۹۶۹
ایمنی از آتش سوزی، امنیت پلیس، مدارس با کیفیت خوب، جمع آوری قانونمند زباله، امنیت منطقه برای بچه ها، همسایه های مهربان، فاصله مناسب پیاده رو از کلیسا، مراکز نگهداری بچه، ایمنی در برابر صدای خیابان، درختان نزدیک خانه، فاصله مناسب از دوستان، فاصله مناسب از خویشاوندان، پارکینگ جلوی خانه.	سانوف و ساونی ۱۹۷۲
بلایای ترافیکی (خطرات ترافیک)، استرس، صدا و آلودگی، خلوت، قلمرو خانه، همسایگی و ملاقات، شناسایی و دل بستگی.	اپلیارد و لیتل ۱۹۷۲
صدا، زیبایی، همسایه ها، ایمنی، تحرک، آزار و اذیت.	کارپ و همکاران ۱۹۷۶
سرزندگی، معنی (حس)، سازگاری، دسترسی، کنترل و نظارت و همچنین دو فوق معیار: فوق معیار کارایی و فوق معیار عدالت.	کوبین لینچ ۱۹۸۱
بالا بودن سطح بهداشت بر اساس شاخص های قابل قبول بهداشتی؛ وجود خدمات بهداشتی مفید و قابل دسترسی برای کلیه ساکنین؛ بالا بودن کیفیت کلبدی محیط، مسکن؛ وجود اکوسیستم های سالم؛ وجود محلات فعال و معنی دار؛ رفع نیازهای اولیه هر شهروند؛ وجود روابط اجتماعی در حد معقول؛ وجود اقتصاد متنوع و خودکفا؛ تنوع فعالیت های فرهنگی؛ الگوی متناسب شهرسازی با ۹ عامل فوق.	پروفیسور دوهل ۱۹۸۴
نفوذ پذیری، تنوع، خوانایی، انعطاف پذیری، سازگاری بصری، غنا، قابلیت شخصی سازی؛ همچنین در سال ۱۹۹۰ سه معیار، کارایی از نظر مصرف انرژی، پاکیزگی حمایت و پشتیبانی از حیات وحش به آن اضافه کردند تا کاستی های معیارهای قبلی را بپوشاند.	بتلی و همکاران ۱۹۸۵
سرزندگی، هویت و کنترل، دسترسی به فرصت ها، تخیل و شادی، اصالت و معنا، زندگی اجتماعی و همگانی، خود اتکایی شهری، محیطی برای همه.	آلن جیکوبز و داندل اپلیارد ۱۹۸۷
ساختار، خوانایی، فرم، حس مکان، هویت، دیدها و مناظر، مقیاس انسانی یا پیاده.	مایکل ساوت ورث ۱۹۸۹
آلودگی آب، آلودگی هوا، صدا زباله، شلوغی و ترافیک.	روماناسیدیکوی و همکاران ۲۰۰۳

مأخذ: حاجی نژاد، ۱۳۹۰: ۷۱

روش شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر روش تحقیق پیمایشی بوده و برای انجام آن مطالعات اکتشافی به صورت کتابخانه ای و بازدید مقدماتی صورت گرفته و مطالعات میدانی با استفاده از ابزارهای تحقیق انجام شده است. جمع آوری اطلاعات میدانی با استفاده از پرسشنامه انجام گردید. که در این روش ۱۲۰ خانوار را به عنوان نمونه برای آن در نظر گرفته و مورد مطالعه قرار دادیم. تجزیه و تحلیل اطاعات با استفاده از روش‌های کمی و تشریحی صورت گرفته که در تجزیه و تحلیل کمی از نرم افزارهای کمی از نرم افزارهای SPSS و Excel استفاده شده و همچنین در ارزیابی کیفی محلات و مقایسه آنها از روش چند معیاره استفاده گردید.

اهداف

هدف اساسی از این بررسی شناخت ابعاد و رویکردهای کیفیت زندگی شهری در محله پونک است.

سوالات

«عوامل مؤثر بر درک کیفیت محیط از دیدگاه ساکنین به صورت عام کدامند؟» و «میزان رضایت ساکنین این ساکنین از کیفیت محیط در چه سطحی می‌باشد؟».

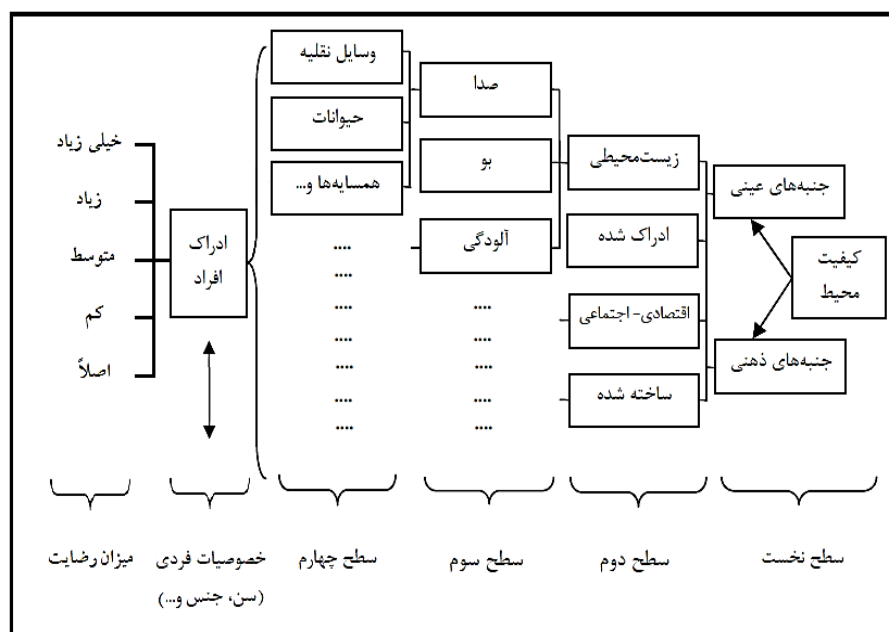
فرضیه

به نظر می‌رسد عوامل مؤثری بر درک کیفیت محیط از دیدگاه شهروندان محله پونک موثر است و میزان رضایت ساکنین از کیفیت محیط در سطحی پایینی باشد.

شاخص‌ها و متغیرهای تحقیق

با توجه به مفهوم چندگانه و سلسله مراتبی کیفیت محیط، می‌توان مدل نظری کیفیت محیط مورد مطالعه را در قالب "نمودار شماره ۱-۱" تبیین نمود

نمودار ۱ مدل مفهومی کیفیت محیط شهری، ابعاد و عوامل شانزده گانه آن

منبع رضوانی، ۱۳۸۸:۴۴

شناخت محدوده مورد مطالعه

شهر قزوین چهار گونه بافت شهری مختلف دارد که به استثنای بافت حاشیه‌ای (که مربوط به دهه‌های اخیر است) به ترتیب روند رشد زمانی شهر می‌توان از آنها نام برد. بافت سنتی شهر در بخش مرکزی شهر واقع شده است که بافتی ریزدانه، با معابر تنگ است. سپس بافت متعارف را داریم که حول بافت قدیمی شکل گرفته است. این بافت گاهی به طور منظم و به صورت شطرنجی دیده می‌شود. اما در بخشی هم به طور نامنظم است. بافت نوگرایی شهر که بافتی منظم، متشکل از بلوک‌های آپارتمانی و فضاهای بزرگ مشاع، در قسمت شمال شهر است. بافت حاشیه‌ای در دهه‌های اخیر به وجود آمده است، اما از نظر کیفی با بافتهایی که به طور همزمان با آن به وجود آمده‌اند، بسیار فرق می‌کند. بافت‌های دیگر شهرهای مجموعه شهری قزوین یا روستایی بودند و بعد تبدیل به شهر شده یا مثل محمدیه از اول خوابگاهی بودند. از طرفی یا به علت فقدان سابقه تاریخی، اهمیت ندارند و از طرف دیگر امکان مداخله آسان است.

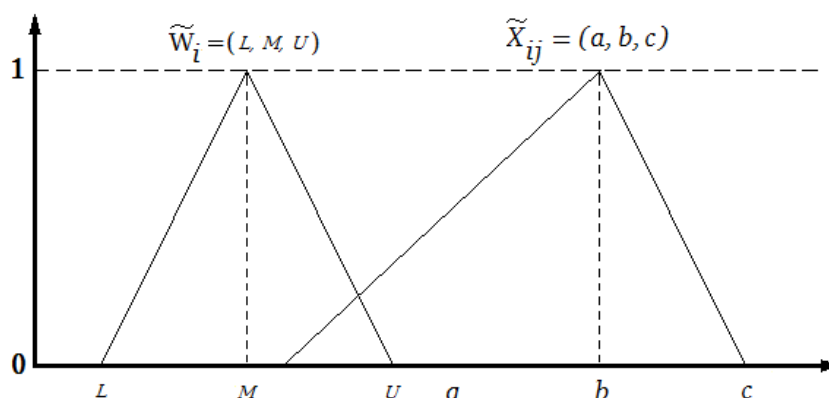
منطقه پونک در قسمت جنوب اتوبان زنجان - قزوین و در نزدیکی رودخانه و پارک تفریحی باراجین و دانشگاه آزاد اسلامی قرار گرفته است. لیکن به دلیل قرارگیری منطقه پونک در ارتفاع بلند تر از این مکان‌ها، به جز ساختمان‌های مشرف به اتوبان، دیگر ساختمان‌های جنوبی‌تر که در ارتفاع کمتری نسبت به ساختمان‌های نزدیک به اتوبان قرار دارند، از سیما و منظر مناطق فوق محروم می‌باشند.

یافته‌های توصیفی و تحلیلی

ارزش‌گذاری معیارها از دیدگاه متخصصان برنامه‌ریزی شهری

به منظور به دست آوردن میزان رضایت مندی شهروندان از کیفیت محیط و معیارهای منتخب، از دیدگاه شهروندان از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. با توجه به اینکه در جریان ابزار گردآوری داده‌ها از طیف گزینه‌ای ۵ لیکرت استفاده و رتبه‌های ۱ تا ۵ به پاسخ‌ها اختصاص داده شده و امتیاز ۱ نشان‌دهنده میزان بسیار کم رضایت مندی و امتیاز ۵ نشان‌دهنده بیشترین حد رضایت مندی است. لذا عدد ۳ را می‌توان به عنوان میانه نظری پاسخ‌ها انتخاب کرد. از این رو می‌توان میانگین امتیاز میزان رضایت مندی را با عدد ۳ مقایسه کرد بر اساس آنچه از مجموعه پرسش‌شوندگان گردآوری شده بود، ارزش‌گذاری معیارهای کیفیت محیط را با در نظر گرفتن ۴۰ نفر از متخصصین امر برنامه‌ریزی شهری، با استفاده از روش فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی صورت داده شد.

به منظور تعیین وزن معیارهای مورد بحث با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی فازی در ابتدا پنج تصمیم‌گیرنده ماتریس مقایسه زوجی را در باره شاخص‌های اصلی (ماتریس مقایسات زوجی جامع) به صورت منفک تکمیل کرده‌اند، که مجموع نظرات تصمیم‌گیرندگان به صورت تحدیدهای فازی مثلی به کار رفت. به این صورت که درایه‌های ماتریس مقایسه زوجی جامع که در روش تحلیل سلسله‌مراتبی فازی به کار می‌رود، یک عدد فازی مثلی به صورتی بوده که مؤلفه اول آن حداقل نظرسنجی‌ها، مؤلفه دوم آن میانگین نظرسنجی‌ها و مؤلفه سوم آن حداکثر نظر سنجی‌ها می‌باشد.

نمودار شماره ۲ نمایش گرافیکی ارزش‌گذاری معیارها از دیدگاه متخصصان برنامه‌ریزی شهری

$$\tilde{X}_{ij} = (a, b, c)$$

$$a = \text{Min}\{a_1, a_2, \dots, a_n\}$$

$$b = \frac{b_1 + b_2 + \dots + b_n}{N}$$

$$c = \text{Max}\{c_1, c_2, \dots, c_n\}$$

$$\tilde{W}_j = (L, M, U)$$

$$L = \text{Min}\{L_1, L_2, \dots, L_{10}\}$$

$$M = \frac{M_1 + M_2 + \dots + M_{10}}{10}$$

$$U = \text{Max}\{U_1, U_2, \dots, U_{10}\}$$

به منظور مقایسه گزینه ها در ارتباط با معیارها (عوامل پانزده گانه) از داده های گردآمده استفاده شده است که درجه عضویت هر کدام از معیارها در محاسبات روش شباهت به گزینه ایده آل فازی در تابع فوق ارایه داده شده است.

جدول ۲ نتایج فازی ارزش گذاری معیارها از دیدگاه برنامه ریزان شهری با استفاده از F.AHP

ردیف	معیارهای کیفیت محیط	درجه بزرگی	وزن نرمال	وزن فازی مثلثی
۱	آلودگی صوتی	۰,۲۰	۰,۰۳	(۰,۰۵, ۰,۰۵, ۰,۰۵)
۲	بو نامطبوع از محیط زیست	۰	۰	-
۳	آلودگی بصری	۰,۱۸	۰,۰۲	(۰,۰۴, ۰,۰۴, ۰,۰۴)
۴	انباشت زباله	۰	۰	-
۵	امنیت عمومی	۰,۷	۰,۰۳	(۰,۰۶, ۰,۰۶, ۰,۰۶)
۶	شلوغی و ازدحام	۰,۲۳	۰,۰۵	(۰,۰۷, ۰,۰۷, ۰,۰۷)
۷	تسهیلات درون شهری	۰,۶۷	۰,۱۵	(۰,۱۹, ۰,۱۹, ۰,۱۹)
۸	تعلق خاطر به محله	۰,۱۶	۰,۰۲	(۰,۰۴, ۰,۰۴, ۰,۰۴)
۹	نمای ساختمانها	۰	۰	-
۱۰	وضعیت شبکه دسترسی معابر	۰,۸۸	۰,۱۱	(۰,۱۳, ۰,۱۳, ۰,۱۳)
۱۱	فضای سبز و پارکها	۱	۰,۱۷	(۰,۱۶, ۰,۱۶, ۰,۱۶)
۱۲	روابط اجتماعی و سرمایه اجتماعی	۰,۴۴	۰,۰۵	(۰,۰۶, ۰,۰۶, ۰,۰۶)
۱۳	دسترسی به خدمات شهری در محله	۰,۹۹	۰,۱۳	(۰,۱۶, ۰,۱۶, ۰,۱۶)
۱۴	سرزندگی و زیست پذیری	۰,۹۹	۰,۱۵	(۰,۱۶, ۰,۱۶, ۰,۱۶)
۱۵	نظم و انضباط در سطح محله	۰,۶۶	۰,۰۹	(۰,۰۹, ۰,۰۹, ۰,۰۹)

منبع یافته های تحقیق ۱۳۹۳

در پژوهش حاضر نیز بر اساس نظرات کارشناسان نهایتاً عوامل رضایت از بو نامطبوع از محیط زیست در محیط زندگی، رضایت از جمع آوری زباله در محیط زندگی و رضایت از محیط کالبدی (ساختمانها) به عنوان عوامل بی تأثیر شناسایی شده که حائز امتیاز نبوده، بنابراین در جریان محاسبات شباهت به گزینه ایده آل فازی سه عامل یاد شده، در نظر گرفته نمی شوند. ر مجموع امتیاز نهایی سطح رضایت شهروندان از محیط سکونتی خود با استفاده از روش تحلیل خوشه ای در پنج سطح (رضایت زیاد، تا حدودی زیاد، متوسط، تا حدودی کم و کم) تشخیص داده شد.

رابطه بین متغیرهای فردی مستقل با عوامل پانزده گانه کیفیت محیط زندگی محله پونک

در این باره برای متغیرهای سن، جنس و وضعیت تأهل به عنوان متغیرهای اقتصادی- اجتماعی که دارای مقیاس اسمی هستند، از آزمون ضریب همبستگی خی و کرامر و برای میزان تحصیلات و میزان رضایت مالی شخص که در

ادامه متغیرهای اجتماعی - اقتصادی هستند و مقیاس رتبه‌ای را دارا می‌باشند از روش همبستگی رتبه‌ای استفاده شده است. سطح معنی‌داری روابط بین متغیرها در سطح ۰/۰۵ (۹۵ درصد معنی‌داری) و ۰/۰۱ (۹۹ درصد معنی‌داری) بررسی شده است،

در کل بین میزان رضایت از، وضعیت آلودگی، امنیت اجتماعی موجود در محله، سرزندگی ساخت محیط و نظم حاکم بر کالبد رابطه معناداری دارد. بین متغیر سن با میزان رضایت از، وضعیت آلودگی، میزان رضایت از وضعیت موجود در ارتباط با نحوه جمع‌آوری زباله از محیط، میزان شلوغی، وضعیت شبکه دسترسی و روابط اجتماعی حاکم بر محیط که به نوعی بر ساکنان تأثیر مثبت می‌گذارد، دارای رابطه معناداری می‌باشد.

جدول ۳ رابطه بین متغیرهای فردی مستقل با عوامل پانزده گانه کیفیت محیط زندگی محله پونک

رضایت اقتصادی		میزان تحصیلات		وضعیت تأهل		سن		جنس		عوامل
Sig	رابطه	Sig	رابطه	Sig	رابطه	Sig	رابطه	Sig	رابطه	
۰/۸۸۳	ندارد	۰/۰۰۲	دارد	۰/۹۸۷	ندارد	۰/۱۲۳	ندارد	۰/۷۵۶	ندارد	آلودگی صوتی
۰/۸۹۸	ندارد	۰/۲۳۲	ندارد	۰/۷۸۷	ندارد	۰/۷۷۶	ندارد	۰/۰۷۷	ندارد	بو نامطبوع از محیط‌زیست
۰/۰۴۲	دارد	۰/۰۱۳	دارد	۰/۴۰۳	ندارد	۰/۰۲۵	دارد	۰/۰۰۲	دارد	آلودگی بصری
۰/۰۰۰	دارد	۰/۰۰۷	دارد	۰/۵۶	ندارد	۰/۰۴۵	دارد	۰/۸۸۸	ندارد	انباشت زباله
۰/۷۸۶	ندارد	۰/۷۸۷	ندارد	۰/۹۶۷	ندارد	۰/۰۵۵	ندارد	۰/۰۰۸	دارد	امنیت عمومی
۰/۰۰۰	دارد	۰/۰۳۳	دارد	۰/۸۷۸	ندارد	۰/۰۱۲	دارد	۰/۰۹۱	ندارد	شلوغی و ازدحام
۰/۰۰۰	دارد	۰/۰۰۰	دارد	۰/۰۱۸	دارد	۰/۲۳۲	ندارد	۰/۹۹۲	ندارد	تسهیلات درون شهری
۰/۰۰۰	دارد	۰/۰۰۱	دارد	۰/۷۸۰۰	ندارد	۰/۴۵۴	ندارد	۰/۵۴۵	ندارد	تعلق خاطر به محله
۰/۰۰۴	دارد	۰/۰۹۳	ندارد	۰/۶۴۹	ندارد	۰/۱۸۸	ندارد	۰/۴۴۹	ندارد	نمای ساختمان‌ها
۰/۱۴۸	ندارد	۰/۱۲۲	ندارد	۰/۰۰۰	دارد	۰/۰۱۰	دارد	۰/۷۸۶	ندارد	وضعیت شبکه دسترسی معابر
۰/۰۰۰	دارد	۰/۱۲۳	ندارد	۰/۷۷۷	ندارد	۰/۱۵۹	ندارد	۰/۴۳۳	ندارد	فضای سبز و پارک‌ها
۰/۰۰۴	دارد	۰/۰۹۹	ندارد	۰/۳۴۳	ندارد	۰/۰۲۷	دارد	۰/۸۳۴	ندارد	روابط اجتماعی و سرمایه اجتماعی
۰/۰۰۰	دارد	۰/۰۷۷	دارد	۰/۰۵۵	ندارد	۰/۱۶۶	ندارد	۰/۵۵۵	ندارد	دسترسی به خدمات شهری در محله
۰/۰۴۹	دارد	۰/۰۲۲	دارد	۰/۳۳۳	ندارد	۰/۰۰۱	دارد	۰/۵۵۶	دارد	سرزندگی و زیست پذیری
۰/۸۸۸	ندارد	۰/۵۵۵	ندارد	۰/۸۶۲	ندارد	۰/۱۶۶	ندارد	۰/۱۹۸	دارد	نظم و انضباط در سطح محله

منبع یافته‌های تحقیق ۱۳۹۳

رابطه همبستگی بین ویژگی‌های فردی با رضایتمندی از کیفیت محیط زندگی محله پونک

همانطوری که مشاهده می‌شود، در محدوده مورد مطالعه بین دو متغیر میزان تحصیلات و رضایت اقتصادی با میزان رضایت مندی از کیفیت محیط زندگی رابطه معناداری وجود دارد. در ارتباط با متغیرهای مستقل دیگر مورد

بحث در پژوهش حاضر در مقایسه با کیفیت محیط زندگی در روستا- شهرها (سن، جنس و وضعیت تأهل) رابطه معناداری حاصل وجود ندارد.

جدول ۴ همبستگی بین ویژگی های فردی با رضایتمندی از

کیفیت محیط زندگی محله پونک

P-value	Sig	همبستگی	متغیر Y
			متغیر X
۱/۸۴۵	۰/۱۰۳	ندارد	سن
۱/۲۲۶	۰/۹۹۴	ندارد	جنس
۴/۷۰۳	۰/۰۰۲	دارد	میزان تحصیلات

منبع یافته های تحقیق ۱۳۹۳

جدول ۵ همبستگی بین عوامل اجتماعی و اقتصادی با رضایتمندی از کیفیت محیط زندگی محله پونک

۴/۷۰۳	۰/۰۰۲	دارد	میزان تحصیلات
۱/۶۴۱	۰/۲۰۶	ندارد	وضعیت تأهل
۴/۳۳۱	۰/۰۰۱	دارد	رضایتمندی اقتصادی

منبع یافته های تحقیق ۱۳۹۳

نتیجه گیری

امروزه کیفیت زندگی به عنوان عنصری کلیدی در سیاستگذاری و بررسی های حوزه عمومی مورد بحث قرار می گیرد به منظور تشکیل یک محیط خوب برای زندگی اجزاء مدیریت نقش مهمی در حفظ وضعیت و افزایش به سوی کیفیت زندگی بهتر مردم در مناطق شهری دارند. این در مناطق شهری به دلیل وجود گروه های بسیاری از مردم و یک وضعیت محیط پیچیده سخت تر خواهد شد.

مطالعه کیفیت زندگی در برنامه ریزی شهری به گستره وسیعی از فرض های متکی است که گستردگی آنها به اندازه ای گوناگون است که در کیفیت زندگی افراد، گروه ها یا مکان ها می تواند تشخیص داده شود و تدبیر تجویز شده می تواند یا باید تفاوت ها و اختلاف را ریشه کن کند. می توان با توجه به اهمیت کیفیت زندگی در سال های اخیر و مورد توجه قرار گرفتن آن در برنامه ریزی شهری به این نکات اشاره کرد. که در شهر قزوین با دلیل شهرنشینی سریع و کمبود زیرساخت ها و امکانات کیفیت زندگی را به شدت تحت تاثیر قرار داده که این خود ناشی از عدم برنامه ریزی دقیق و پیش بینی شده در شهر است. با توجه با نتایج یافته ها در بررسی وضعیت کلی کیفیت زندگی در محله پونک نتایج بدست آمده نشان می دهد که میزان رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط در حد مطلوبی قرار ندارد. در ارتباط با میزان آزمون T تک نمونه ای در محدوده مورد بحث، بهترین حالت را امتیاز رضایتمندی (۳/۰۳) که برابر با سطح رضایتمندی متوسط است، نشان می دهد. به هر حال با توجه به وسعت پونک و همچنین وسعت محله، علت این

موضوع را می‌توان تفاوت‌های فردی وابسته به صفات اجتماعی - اقتصادی بررسی کرد. نتایج این بررسی‌ها نشان می‌دهد که متغیر سطح تحصیلات و میزان رضایت اقتصادی در ادراک محیط تأثیرگذار است. بین متغیر جنس و مؤلفه‌های اصلی کیفیت زندگی هیچ رابطه معناداری وجود ندارد بر اساس نتایج بدست آمده بین سن و مؤلفه‌های اصلی کیفیت زندگی رابطه معناداری مشاهده نمی‌شود. در ارتباط با وضعیت تأهل و مؤلفه‌های اصلی کیفیت محیط زندگی روابط معناداری دیده نمی‌شود که این حالت عکس روابط بین وضعیت اقتصادی و مؤلفه‌های اصلی کیفیت محیط زندگی می‌باشد که مطابق با یافته‌های سایر تحقیقات می‌باشد. همچنین بر اساس نتایج بدست آمده هیچ رابطه معناداری بین سطح تحصیلات و مؤلفه‌های اصلی کیفیت زندگی مشاهده می‌شود.

پیشنهادات

- نهایتاً اینکه در ارتباط با ارتقاء کیفیت توصیه می‌شود که به پیشنهادات زیر توجه گردد:
- ساماندهی فضاهای اطراف محله پونک به منظور ایجاد محیط‌های تفریحی، گذران اوقات فراغت و مسیر پیاده محله.
- بهبود دسترسی‌ها و وضعیت کالبدی معابر.
- ایجاد، گسترش و پیش‌بینی امکانات تفریحی مناسب و متناسب در محلات در یک افق زمانی ۵ ساله.
- بهبود شیوه جمع‌آوری و دفع زباله‌های شهری در سطح محله پونک.
- ملزم کردن ساکنین به رعایت اصول زیبایی بصری در ساخت واحدهای مسکونی جدید.
- نهایتاً اینکه در ارتباط با بهبود کیفیت محیط توسعه فرهنگ مدیریتی جدید مهمترین اصل بوده که نیازمند تفکرات اصولی در مسیر ترویج مشارکت شهروندان، کاهش موازی کاری‌های پروژه‌های عمران شهری، خدمات رسانی مناسب به شهروندان و مواردی از این دست می‌باشد.

منابع

- ۱- آلتمن، آبرون. (۱۳۸۲)، محیط و رفتار اجتماعی (خلوت فضای شخصی، قلمرو و ازدحام)، ترجمه علی نمازیان، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- ۲- بحرینی، حسین؛ طیبیان، منوچهر. (۱۳۷۷)، مدل ارزیابی کیفیت محیط‌زیست شهری، مجله محیط‌شناسی دانشگاه تهران، شماره ۲۱-۲۲، صص ۱-۲۴.
- ۳- بیگدلی الهه (۱۳۸۵)، توسعه پایدار در شهرهای جدید- مجموعه مقالات طرح‌های توسعه شهری، اقتصاد، مدیریت حمل و نقل و ترافیک در شهرهای جدید، کتاب سوم.
- ۴- چاپمن، دیوید. (۱۳۸۳)، آفرینش محلات و مکان‌ها در محیط انسان ساخت، ترجمه شهرزاد فریادی و منوچهر طیبیان، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.

- ۵- رهنمایی، محمدتقی؛ حسینی، شاه پروانه. (۱۳۸۳)، فرایند برنامه‌ریزی شهری ایران، چاپ اول، انتشارات سمت، تهران.
- ۶- رضوانی محمد رضا، منصوریان حسین، احمدی فاطمه، ۱۳۸۸، ارتقای روستاها به شهر و نقش بهبود آن در کیفیت و زندگی ساکنان محلی شهرهای فیروزآباد و صاحب استان‌های لرستان و کردستان.
- ۷- رضوانی محمدرضا، متکان علی اکبر، منصوریان حسین، سناری حسین، ۱۳۸۸، توسعه و سنجش شاخص کیفیت زندگی شهری (نمونه موردی نورآباد و لرستان) مطالعات پژوهشی شهری و منطقه‌ای سال اول، شماره دوم ص ۴۵.
- ۸- سازمان مسکن و شهرسازی استان قزوین، ۱۳۸۳، طرح توسعه شهر قزوین.
- ۹- علی اکبری اسماعیل، امینی مهدی، ۱۳۸۹، کیفیت زندگی شهری در ایران فصلنامه پژوهشی رفاه اجتماعی سال دهم، شماره ۳۶ ص ۲۱.
- ۱۰- شکویی، حسین. (۱۳۸۴)، فلسفه‌های محیطی و مکتب‌های جغرافیایی، چاپ دوم، انتشارات گیتاشناسی، تهران.
- ۱۱- غفاری غلامرضا، امیدی رضا، ۱۳۸۸، کیفیت زندگی شاخص توسعه، اندیشیدن مدرن جامعه.
- ۱۲- فرجی ملائی امین، عظیمی آزاده، زیاری کرامت الله، ۱۳۸۹، تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در نواحی شهری ایران، مجله پژوهش و برنامه ریزی، سال اول، شماره ۲، صص ۱-۱۶.
- ۱۳- لطفی، صدیقه ۱۳۸۸، مفهوم کیفیت زندگی شهری تعاریف ابعاد و سنجش آن در برنامه‌ریزی شهری فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسان‌سال اول شماره ۴، صص ۶۵-۸۰.
- ۱۴- معاونت آمار و اطلاعات، ۱۳۶۹، نشریه فهرست الفبایی نقاط جغرافیایی استان کهگیلویه و بویر احمد شماره ۵، ص ۶۹.
- ۱۵- مطلبی، قاسم. (۱۳۸۰)، روانشناسی محیط دانشی نو در خدمت معماری و طراحی شهری، مجله هنرهای زیبا، شماره ۱۰، صص ۵۲-۶۷.
- ۱۶- مهندسین مشاور شارمند (۱۳۸۹) طرح توسعه شهری قزوین جلد اول.
- ۱۷- نوغانی محسن، اصغرپور ماسوله، اصغر صفا شیما کرمانی، مهدی، ۱۳۸۷، کیفیت زندگی شهروندان و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد، مجله علوم جغرافیا انشکده علوم اجتماعی دانشگاه فردوس، شماره ۵۰۱.
- 18- Apparicio, Philippe, Anne-Marie Se'guin , Daniel Naud, The Quality of the Urban Environment Around Public Housing Buildings in Montre'al: An Objective Approach Based on GIS and Multivariate Statistical Analysis, Soc Indic Res (2008) 86: 355-38.
- 19- Azahan, A, Jamaluddin, M. J, Lukman, Z. M, Kadaruddin, A, Kadir, A (2009): The Quality of Life in Malaysia's Intermediate City: Urban, European Journal of Social Sciences – Volume 9, Number 1۰ 161-165.
- 20- Das, Daisy, Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati, Soc Indic Res (2008) 88:297-310.
- 21- Diener , E, Eunkook, S (1997): Measuring quality of life: Economic, social, And subjective indicators , Social Indicators Research 40 ,1997 : 189-216.
- 22- Martins, I, Sá Marques, T (2009): Evaluating quality of life in cities – Towards new tools to support urban planing (internet , Accessed in 14April 2012)
- 23- -Lambiri, Dionysia, biagi, bianca , royuela vicente quality Urban Economic of Life in The conomic and literature, Social Indicators Research (2007) 84:1-25.

- 24- Oktay, D and Rustemla, A (2010): Measuring the quality of urban life and neighbourhood satisfaction: Findings from Gazimagusa (Famagusta) Area study international journal of social sciences and humanity studies Vol 2, No 2, ISSN: 1309-8063 Online.
- 25- Pacione, M (2003): Urban environmental quality and human wellbeing—a social geographical perspective, *Landscape and Urban Planning* 65 (2003) 19–30.
- 26- Richard D. Young (2008): Quality of Life Indicator Systems—Definitions, Methodologies, Uses, and Public Policy Decision Making (Internet, Accessed in 14 April 2012).
- 27- Royuela, V (2005): Quality of life, urban size and urban growth. A case of study in Barcelona , Grup d'Anàlisi Quantitativa Regional (Universitat de Barcelona)Facultad CC.